

מאת

אורי אבנרי

יום הכיפורים תשל"ד:

חייל מצרי, שחצה

את התעלה, מריע

רגע האמת

של הרצליה וקיסריה. "הכל בסדר, הכל נמשך" אמר בראש השנה יצחק בן-אהרון, שהתפטר זה עתה מתפקיד מוכ"ל ההסתדרות, בסיגנונו הנרגן הרגיל, "הפיקוח נמשך, ההתייקרויות נמשכות, וההתעשרות נמשכת".

רוב הישראלים היו משוכנעים שזהו מצב אידיאלי.

הבחירות עמדו בשער, ונערכו באווירה של קארניבל. ניתן היה לבחור בין גולדה ודיין, שהחליטו להקים עיר אחת בחוף סיני ועיר שניה ברמת-הגולן, ובין הליכוד הימני, שרצה לספח את כל השטחים רישמית.

היו סיכויים טובים לליכוד, שקם זה עתה בעיקבות מאמציו של אריק שרון, אשר זכה בשל כך בתואר איש השנה תשל"ג. תורת הליכוד הוכיחה את עצמה. גבולות הביטחון האידיאליים, בתעלת-סואץ וברמת-הגולן, הרתיעו כל התקפה ערבית. הכל הבינו שכל עוד מחזיקה ישראל בגבולות אלה, אין ערבי שפוי-בדעתו יכול אף להעלות על דעתו לפתוח במלחמה.

עליית הליכוד היתה, על כן, מובטחת. מנהיגיו חייכו בסלחנות כאשר אמר עזר ויצמן המרוגז, בראש השנה, על הקמת הליכוד: "כל האנשים שווים, אבל יש השווים לחתת".

גיסרילשעבר של וייצמן, משה דיין, היה שבע רצון. הוא הגיע לשיא חדש בעלייתו. בשבועות האחרונים של תשל"ג הצליח לכפות על מיפלגתו את "מיסמך גלילי", שפתח את השטחים המוחזקים בפני התנחלות. מדינות-ערב והמעצמות הגיבו רק במילים חסרות-אונים.

מלכות ישראל השנישית, מקנטרה בדרום ועד קונייטרה בצפון, שכנה לבטח. לנצח.

מאחרי חומת הצנטוריונים של אימפריה זו, יכול היה עם ישראל להגות כדב שזם.

ולק בעמדות הקדמיות ביותר, על גדת התעלה ולרגלי החרמון, שמעו חיילים בלילות חסרי-היורה של ראש השנה תשל"ד קולות עמומים — רעש וחלים, טירטור מנועים. הם משכו בכתפיהם. הם ידעו שהערבים משחקים שוב באיזשהו תרגיל צבאי מגוחך. נגינת הטראנסטורים כלעה גם רעש רחוק זה.

חך רגע, מהתעלה לגולן

עשרת הימים הראשונים של תשל"ד — בין כסה לעשור — קבעו את גורל השנה כולה.

היה זה באירו עצירה ההיפוטוריה את נשימתה.

אזרחי ישראל המשיכו בחייהם. אוירת החגים הטביעה את חותמה על הכל. מילבד קומץ המגוייטים, חשבו הכל על חופשות וטיולים. ואז הוא בא. המאורע שהוציא יום אחד מכל ימי תשל"ד, והפך אותו לתאריך היסטורי, סמל לדורות.

יום הכיפורים תשל"ד, 6 באוקטובר 1973.

חייל בתצפית בגולן שיפסף את עיניו בתימהון. במהירות הבזק ירדו רשתות ההסוואה ממאות טנקים וקנייתותחים מולו. בתנועה הסטנית הושיט את ידו אל טלפון השדה. ולא הספיק.

רגע אחד שררה הלאות של יום קייצי במעוז-המוזח שעל גדת תעלת-סואץ. כעבור רגע הפך המרחב כולו לגיהינום של עשן ואבק, אש ורסיסים.

איש לא יידע לעולם כמה צעירים נקטלו ברגעים הראשונים של מלחמת יום-הכיפורים, מבלי שיתפסו מה מתרחש. אך באותם רגעים, לפני השעה 14.00, מתו לא רק הם.

עולם שדם של דפוסים לאומיים וכינאומיים, אמונות ומושגים, אשיות ותשוקות, נתונים מדיניים וחברתיים, דוקטרינות צבאיות ואזרחיות, קרסו ומתו בענני ההתפוצצויות של רגעים אלה.

עמודי-התווך, שעליהם בנה הציבור הישראלי את בניין הדמותיו מאז מייחמת ששת-הימים, התמוטטו והתפוררו דעפר.

כאשר שכנו ענני המלחמה, כעבור 17 ימים ולילות נוראים, היתה הבמה ריקה. האלילים הכויבו, הגיבורים נפלו. האשליה התנדפה.

על הבמה הזאת עלתה דמות יוצאת-דופן עד להרהים, איש כה מורד עד שנדמה היה כאילו נשלף מתוך דמיונו של מחזאי:

אישה השנה תשל"ד.

הופייהררחה המו מהמוני-אדם. עם ישראל חגג יום-ההולדת ה-5734 של העולם. בחוף אכזיב בצפון, ובחוף אילת בדרום, בקעו הצלילים ממכשירי-טראנסטור ללא-ספור. זוגות צעירים רקדו על החול, ישנו בלילה באוהלים. רעש המסיבות בקע מאפלי בתים בערים הגדולות, בשכונות-הצמרת ובפרברי-עוני.

ראש השנה, תשל"ד. בין רבבות הצעירים הרזונים, העולזים, שחגגו בבתיים, שהשתעשעו בחיק הטבע, שנדרו בכבישי הארץ, שהקשיבו לשירי אמנים במוצבי צה"ל, היו אלפיים וחמש מאות צעירים מסויימים. הם לא היו שונים מכל האחרים. הם לא ידעו, בהסתכלם בכוכבים הנוצצים בשמי ראש-השנה, שזהו ראש-החודש האחרון בחייהם.

עם ישראל חגג. מצלמת העולם הזה הנציתה אנשים רבים ביום החג. היא צילמה גבר בבגדיים יוצא מן המינזון בכפר-הנופש של רפי נלסון ליד אילת. כשהוא נושא בידיו בקבוקי משקה קר לבני מישפחתו: אלוף פיקוד-הדרום, שמואל גונן. היא הנציתה שני קצינים במדים במועדון-לילה תל-אביב, במסיבה לכבוד האמנים שהתנדבו להופיע בחג בפני חיילי צה"ל: הרמטכ"ל, רבי-אלוף דויד אלעזר, ומפקד היל-האוויר, האלוף בנימין סלך.

מעולם לא היה ראש-שנה כה חפרי-אגות. השמיים היו בהירים. אף הענן הקטן ביותר לא העיב על שמחת החוגגים.

בשבע, מבגדאד עד אלג'יר

העוצמה הנבאית של ישראל היתה בלתי-מעוררת.

מן המעוזים הבלתי-בקיעים של קו בר-לב בדרום, ועד לפיסגה אפופת-ההוד של מוצב-החרמון השגיא בצפון, ידע כל חייל שלא נותר עוד לצה"ל יריב הראוי-לשמו.

ערב ראש-השנה הכריז אישה השנה של תשל"ג, האלוף-במילואים אריאל שרון, שצה"ל יכול לכבוש תוך שבוע את כל המזרח התיכון מכנראד עד אלג'יר. לא היה כימעט קצין בכיר או פוליטיקאי, שחלק על הערכה זו אף כסתר ליבו.

הנשיא ריצ'ארד ניקסון היה עסוק בפרשה מורה, שנקראה של שם בניין ווטרגייט. נשכחה תוכנית שר-החוף ויליאם רוג'רס, להחזיר את ישראל לגבולה הקודם. נשכחה דמותו ההיתולית-למחצה של השגריר הנודד, גונאר יארינג. איש לא לחץ עוד על ישראל לסגת מן השטחים שכבשה שש ורבע שנים לפני-כן.

ארצות-הברית לא היתה רק בעלת-הכרית האיתנה של ישראל. הרבים רואתה כמושבה ישראלית, הפוערת על פי הוראותיו של הנציב העליון הישראלי — השגריר בוזשנינגטון, הנותן הוראות לקונגרס ולכית ההבן. מניו-יורק ייהוו במקום רוג'רס אך השלים את התמונה.

ברית-המועצות נעלמה כימעט מן המיסגרת המרחבית. המנהיג המצרי, שירש את תפקידו של גמאל עבד-אל-נאצר, ושנראה לרבים ככסיל קטן ורברבן, סילק את היועצים הסובייטיים מארצו. אם עוד חשש עד אז מישהו בישראל מפני התערבות צבאית רוסית במרחב, הרי נעלם גם פחד סתום זה.

הכך היה ברור. המדיניות הנכונה של מנהיגו ישראל — גורדה מאיר החכמה ומשה דיין המזהיר — הצליחה מעצ, לעצ, לכך המשוער. ישראל נותרה מעצמה ויחידה במרחב. ואולי הפכה, בעצם, מעצמה עולמית?

היו, כמובן, מיטריים. מדי פעם הצליחו "המחבלים" לבצע מעשה-יוזע. הנה, זה עתה, הצליחו לגרום לסנסציה עולמית בשעה שחטפו עולים יהודיים באוסטרליה. התנהגותו הפחדנית של ראש-משלת אוסטרליה, ברונו קרייסקי היהודי, עוררה סלידה. גולדה מאיר נסעה בעצמה לווינה כדי להגיד לו בפניו מה חושבים הישראלים הגאים על יהודון כמותו.

אבל "המחבלים" היו, בסך הכל, גורם מבוטא. הם יכזו דעקוין מח ושם, כשם שזיתוש עוקץ את עורו של אריה. אבל לא היה ספק מיהו האריה בג'ונגל המרחבי.

לנצח, מקנטרה עד קונייטרה

כשהיא פטורה מבעיות היצונית, יכלה ישראל להתמסר לעניינים פנימיים. הגאות הכלכלית הטביעה את חותמה על הכל. מי שהיה לו כישרון, ולא היו לו מעצורים, יכול היה להתעשר במהירות. מאות מיליונים זרמו מקו בר-לב אל הווילות